

Pablo Nerudasta

Johdanto

Rene de Costa; *The Poetry of Pablo Neruda* (1979)

Pablo Neruda on monen äänen ja tyylin runoilija. Hänen työnsä on keskeinen tekijä 1900-luvun espanjalaisen ja amerikkalaisen runouden kehityksessä. Häntä on kutsuttu jopa runouden Picassoksi hänen muutoskykynsä vuoksi. Myös hän itse on viitannut omaan taisteluunsa perinteitä vastaan ja hänen jatkuvaan tarpeeseensa etsiä uusia ilmaisutapoja jokaiseen uuteen teokseen.

Neruda oli viimeisimpinä vuosina jatkuvassa vallankumouksessa omaa perinnettään vastaan. Ehkä tästä syystä hänellä oli vaikeuksia löytää hyväksyntää teoksilleen, joita nykyään pidetään suurenmoisina. Hänen tunnetuin teoksensa, jota on myyty miljoonia kappaleita ja josta on otettu lukematon määrä painoksia sitten ilmestymisensä yli 50 vuotta sitten Santiagossa, pidettiin aluksi kelpaamattomana julkaistavaksi. Teos on *Veinte poemas de amor y cancion desesperada*. Vuonna 1923 ilmestynyt teos *Crepusculario* sai kohteliaan positiivisen vastaanoton, mutta chileläinen kustantamo kielsi julkaisemasta rakkausrunoja, joita pidettiin liian eroottisina. Teoksen suorapuheisuuden vuoksi se ei ollut riittävän runollinen.

Rakkaus ja seksi ovat toki olleet jo pitkään perinteisiä aiheita runoudessa. Eroottisia teemoja on kuitenkin käsitelty konventionaalisesti käyttäen hyödyksi eufemismejä ja metaforia. Vuoden 1924 teoksessaan Neruda haastoi tämän perinteen korvaamalla idealismin sensualismilla ja abstarktion konkretialla. Teoksessa kuvattu rakkaus ei ollut sentimentaalista, vaan eroottinen intohimo ja lihalliset ja aistilliset halut olivat avoimen korostettuja. Esimerkiksi *Cuerpo de Mujer* runossa ei puhuta renessanssin tapaan timanteista ja helmistä tai alabasterin värisestä ihosta. Sen sijaan Neruda kumoaa nämä runolliset konventiot ja hekumoi anonyymillä lihallisella ilolla kirjoittamalla rohkeasti valkoisista reisistä ja kukkuloista sekä niiden tuomasta ilosta. Nerudan tuohtumusta kielteiselle kustannuspäätökselle kuvaa hänen toteamuksensa: ”Hän tulee katumaan”. Loppujen lopuksi teos julkaistiin seuraavana vuonna yleisön ja kriitikoiden shokiksi ja nautinnoksi. Sittemmin teosta on myyty miljoonia ja se muodosti uuden tyylin espanjan kieliselle rakkausrunoudelle.

Vuonna 1926 Neruda julkaisi seuraavan runokirjansa, *Tentativa del hombre infinito:n*, joka sai ristiriitaisen vastaanoton. Ne kriitikot, jotka olivat pitäneet hänen rakkausrunoistaan, olivat nyt järkyttyneitä, sillä Neruda oli uudistanut tyyliään huomattavalla tavalla luopuen rytmistä ja mitasta, jopa merkityksistä. Nerudan pyrkimyksenä oli ollut puhdistaa runollista ilmaisuaan, mutta sen tuloksena hänen työnsä näyttäytyi lukijoille niin outona, etteivät he kyenneet tai halunneet ottaa siitä selvää. Nykypäivänä Nerudan surrealistinen teos ei näyttäydy niin kryptisenä kuin aikalaiset sen kokivat.

Vuonna 1927 Neruda hylkäsi Santiagon ja Chilen avant garden ottaakseen vastaan ensimmäisen diplomaattityönsä Burmassa. Aika Burmassa oli vaikeaa ja sen tuloksena hän kääntyi sisäänpäin alkaen kirjoittaa intensiivisesti harjoitellen ikään kuin vuoropuhelua itsensä kanssa. *Tentativa del hombre infinito:n* runoja pidettiin hermeettisinä, eikä niitä

ymmärretty, koska lukijat eivät tunteneet tekijän henkilökohtaisia olosuhteita. Lukijoilla oli vaikeuksia ymmärtää hänen uutta tapaansa käyttää espanjaa. Nyt Nerudan runoissa oli jälleen välimerkit ja hallitsevampi poljento.

Kaikki runous perustuu tiettyihin metafyyisiin oletuksiin. Esim. latinalaisamerikkalaiset modernistit olivat ahdistuneita kuoleman jälkeisen elämän epävarmuudesta. Neruda sen sijaan valitsee näkemyksen kuoleman ehdottomasta varmuudesta. *Residencia en la tierra*-teoksen kaikki runot ovat pessimistisiä. Tekstissä konkretisoidaan määrittelemätön tiheys, joka vangitsee kaiken jotka ovat vääjäämättömässä liikkeessä kohti kuolemaa. Monet Nerudan lukijoista olivat sitä mieltä, että hän on muuttunut liikaa sitten rakkausrunojen, hän oli liian nuori ollakseen noin vakava. Jälleen kerran Nerudalla oli vaikeuksia löytää joku julkaisemaan teos. Neruda itse piti teosta mestariteoksena.

Neruda ei pitänyt Chilessä saamastaan kritiikistä, jonka vuoksi hän halusi julkaista seuraavan teoksensa Espanjassa. Lopulta teos julkaistiin sadan kappaleen painoksena Chilessä. Lopulta teos julkaistiin myös Espanjassa, josta se levisi kaikkialle espanjankieliseen maailmaan aloittaen imitoinnin ja jäljittelyn kierteen, jota kutsutaan nerudismiksi.

Nerudan itsevarmuus ja jatkuva halu menestyä Euroopassa saivat aikaan myös vihamiesjoukot. Dilemmaan osallistuivat Espanjan ja Chilen merkittävimmät kirjailijat. Polemiikin kirjalliseksi todisteeksi on jäänyt Nerudan ironinen runo *Aquí estoy*. Runossa oli selviä yhteneväisyyksiä *Residencia en la tierra*-teokseen, jolla oli pitkäaikaisin vaikutus latinalaisamerikkalaiseen runouteen. Nerudan oma asenne teosta kohtaan kuitenkin muuttui hänen liittyttyä kommunistiseen puolueeseen 1949. Silloin Neruda pyrki vaikuttamaan, ettei teosta käännettäisi tai siitä otettaisi lisäpainoksia. Nerudan itsensä mukaan runot olivat haitallisia, eikä nuorten tulisi lukea niitä. Runot olivat hänen mukaansa pessimismin kyllästämiä ja ne kannustivat kuolemaan, eivät elämään.

Neruda tulkitsi, että runoudella oli sosiaalinen tehtävä. Tämän näkökulman mukaan taide ja kirjallisuus ovat essentiaalisia enemmän kuin eksistentiaalisia, näin ollen runous ei ollut tarkoitettu yksityiseksi ja henkilökohtaiseksi, vaan puheeksi kaikille. Runouden tarkoitus ei ollut paljastaa vaan suostutella. Kaiken tämän seurauksena Neruda oli käytännössä julkaisematta omassa maassaan. Kylmän sodan aikaan hänen teoksensa olivat myös mustalla listalla sosialistisen sidoksen vuoksi.

Canto general julkaistiin ensin Meksikossa vuonna 1981. Se oli kielletty vallankumouksellisena kirjallisuutena Chilessä, mutta teos osoittaa hyvin Nerudan runouden dynaamista luonnetta. Jossain mielessä työ on suhteellisen helppoa määritellä uniikiksi, mutta se ei vielä selitä siihen liittyvää muutoksen mekanismia. Nerudan sitoutuminen sosialistiseen runouteen oli kuitenkin nähtävissä jo ennen *Canto generalin* julkaisemista. Toisen maailman sodan aikana Neruda kirjoitti runon, *Canto a Stalingradon*, jonka tarkoituksena oli saada kansainvälinen huomio. Runo otti vahvasti kantaa Stalingradin tilanteeseen. Se oli hurskas balladi kaupungin puolustajille lyödä hyökkäävät natsit. Runo teki sekä kriitikoiden että lukijoidensa olon epämurkavaksi. Neruda sai kritiikkiä olevansa puolueellinen, mitä ei katsottu hyvällä, sillä hän oleili tuolloin Meksikossa, joka ei ollut mukana sodassa. Nerudan vastauksena oli tehdä runosta julisteita, joita levitettiin kaikkialle Meksikon kaduille. Tämän

provokaation ja toisen runon, *Nuevo canto de amor Stalingradon*, myötä Nerudan oli pakko lähteä maasta.

Jälleen kerran Neruda oli muuttanut ilmaisuaan. *Canto generalin* tyyli ei muistuttanut *Residencia en la Terran* hermeettistä tyyliä. Myös muutos sanastossa oli selkeä: kieli oli yksinkertaistunut ja syntaksi oli selkeä. Nyt kun Neruda mielsi runoilijan uuden, julkisen vastuun, hän ei enää kirjoittanut vain itselleen, vaan pyrki kirjallisesti suostuttelemaan lukijaa. Tämä muutos oli radikaali, mutta ei täysin mielivaltaisen. Edelleen Nerudan runous löytää johdonmukaisesti oman persoonallisuutensa kokea. Nuoruuden erotiikkaa, synkkää ja yksinäistä aikaa Kauko-Idässä, sosiaalisen sitoutumisen kaipuuta Espanjan sisällisodan jälkeen eivät olleet Nerudalle vain vaihteita. Ne olivat pikemminkin osa jatkuvuutta, jossa tekijä liikkuu ajan ja tilan läpi kokien maailman jatkuvasti muuttuvasta näkökulmasta. Tämän kaiken seurauksena hänen ilmaisunsa on vastaavasti kehittynyt. Kriitikot arvostelevat uutta mittaamalla sitä vanhalla, ja on täten aina askeleen perässä taitelijaa. Tämän seurauksena Nerudan uutta runoutta on usein arvioitu kriittisesti aikalaisten toimesta.

Viimeisimpien aikojen kevyempi ja humoristisempi ote ei kelvannut barokkia suosiville kriitikoille, mutta siihen pettyivät myös ne lukijat, jotka olivat ihastuneita Nerudan vakavaan sosiaaliseen tuotantoon. *Odas elementales* julkaistiin vuonna 1954 ja se muutti jälleen kerran radikaalilla tavalla hänen runouttaan. Nyt hän voitto kokonaan uuden lukijakunnan kokoelmansa ylistämällä epärunollisia asioita, kuten artisokkaa tai sipulia runossaan *Oda a la cebolla*.

Runon avulla lukija kykenee näkemään tavallisten asioiden merkityksen: kauneutta voi löytää tavallisista asioista ja runoutta voi löytää tavallisesta puheesta. Nerudan myöhempi tuotanto meni yhä pidemmälle tähän suuntaan, kunnes hän vuoden 1958 jälkeen keskittyi lähes kokonaan keskustelukirjallisuuteen, eli jokapäiväisen elämän runouteen.

Estravagario-teoksessa hän suuntaa pilkkaavan katseen itseensä ja tuotantoonsa sekä saamiinsa kritiikkeihin. Teoksen eräässä runossa, *El miedo*:ssa, hän kirjoittaa pelosta sitä instituuttia kohtaan, joka hänestä itsestään on tullut. Tässä refetaatissa esitetyt teokset ja runot ovat hyvä osoitus siitä, ettei Nerudan työtä voi kuvata selkeänä kehityskaarena. Hänen kohdallaan kehityskaari on ollut monimutkaisempi ja sen ainoa loogisuus näyttäisi paradoksaalisesti olevan juuri muutos.